

*Н. А. Шпортюк,
к. держ. упр., доцент кафедри менеджменту і права,
Дніпровський державний аграрно-економічний університет*

DOI: 10.32702/2306-6814.2019.7.130

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ

N. Shportyuk,
Dneprovsk State Agrarian-Economic University

EXTERNAL EXPERIENCE OF PUBLIC SUPPORT OF AGROINDUSTRIAL COMPLEX

Агропромисловий комплекс є найважливішим сегментом економіки багатьох країн світу. До їх числа можна віднести практично всі країни Європейського Союзу, Австралію, Бразилію, Індію, Китай, В'єтнам, Японію, Великобританію і США. Всі ці країни значну увагу приділяють розвитку аграрного сектора і управління в цій області в більшій мірі направлено на досягнення кінцевих цілей, які визначені заздалегідь і пов'язані з досягненням запланованих показників.

У статті висвітлено досвід державної підтримки сільськогосподарських організацій розвинених країн. Основну увагу приділено наступним аспектам державної підтримки сільськогосподарським організаціям: 1. Вартісне регулювання продуктів аграрного сектора. 2. Пряме субсидування сільського господарства. 3. Кредитно-фінансова підтримка сільськогосподарської галузі. 4. Податкове регулювання та системи пільгового оподаткування в сільському господарстві.

У результаті дослідження дійшли висновку про необхідність застосування зарубіжного досвіду в поєднанні з українськими особливостями державного регулювання і підтримки сільськогосподарських організацій.

State regulation of agricultural organizations in industrialized countries is a problem that encompasses a system of economic mechanisms and approaches that provide a certain level of profit to agricultural producers that regulate the import and export from the country of agricultural products. The actions of the budget management of the sector's economy differ from other major variations in the application of economic and financial mechanisms. This is primarily due not only to the peculiarities of agricultural production in the country, but also to the position of the state on the world food market, the level of economic development and production, etc.

Objective: To study the foreign experience of supporting the agro-industrial complex at the state level in order to develop effective recommendations for improving the mechanisms of state regulation of the agrarian sector of the economy in Ukraine.

In developed countries, state regulation of agriculture is carried out for the following purposes: to promote the application of scientific progress, to promote more efficient production and to increase the efficiency of the use of labor and other resources to increase productivity.

The agro-industrial complex is the most important segment of the economy of many countries of the world. These include almost all countries of the European Union, Australia, Brazil, India, China, Vietnam, Japan, the United Kingdom and the United States. All these countries pay much attention to the development of the agrarian sector and management in this area is more focused on reaching the goals, which are defined in advance and related to achievement of the planned indicators.

The article covers the experience of state support of agricultural organizations of developed countries.

The main attention is paid to the following aspects of state support to agricultural organizations: 1. Value regulation of products of the agrarian sector. 2. Direct subsidization of agriculture. 3. Credit and financial support of the agricultural sector. 4. Tax regulation and preferential tax systems in agriculture.

The conclusion reached the conclusion about the necessity of using foreign experience in conjunction with Ukrainian peculiarities of state regulation and support of agricultural organizations.

Ключові слова: державне регулювання, сільське господарство, державна підтримка, закордонний досвід.
Key words: state regulation, agriculture, state support, foreign experience.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Державне регулювання сільськогосподарських організацій в промислово-розвинених країнах — проблема, яка охоплює систему економічних механізмів і підходів, що забезпечують отримання певного рівня прибутку сільськогосподарським товаровиробникам, які регулюють ввезення та вивезення з країни сільськогосподарської продукції. Дії бюджетного управління економіки галузі відрізняється від інших найбільшим різноманіттям застосування економічних та фінансових механізмів. Що пов'язано, в першу чергу, не тільки з особливостями сільськогосподарського виробництва в країні, але і положенням держави на світовому продовольчому ринку, рівнем розвитку економіки, виробництва і т.д.

МЕТА

Мета: вивчити зарубіжний досвід підтримки агропромислового комплексу на державному рівні задля можливості розроблення ефективних рекомендацій щодо вдосконалення механізмів державного регулювання аграрного сектору економіки в Україні.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Питання державної підтримки сільського господарства знайшли широке висвітлення в працях вітчизняних економістів-аграрників: В. Андрійчук, В. Бойко, П. Гайдучий, Б. Кваснюк, Ю. Лузан, В. Месель-Веселяк, О. Могильний, А. Стельмащук, П. Саблук, Г. Черковський та ін.

Серед зарубіжних авторів дослідження державного регулювання присвятили свої праці Г. Беккер, Р. Дорнбуш, І. Дюмулен, Я. Корнаї, А. Лаффер, І. Сакс, М. Фрідмен, Ф. Хайєк та ін. У роботах цих вчених висвітлені концептуальні засади та основні напрямки підвищення ефективності державної підтримки.

ОСНОВНІ РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

У розвинених країнах державне регулювання сільського господарства здійснюється в таких цілях: сприяння застосуванню досягнень наукового прогресу, сприяння більш раціональному виробництву і підвищенню

ефективності використання робочої сили та інших ресурсів для збільшення продуктивності.

Основні методи державного регулювання зарубіжних країн надано на рисунку 1.

У системі державного регулювання аграрної галузі головну роль виконує регулювання цін, що забезпечує баланс між витратами виробників і ціною на продукцію, співвідношення сільського господарства і пов'язаних з ним галузей.

1. Вартісне регулювання продуктів аграрного сектора.

У структурі витрат державної підтримки сільськогосподарських організацій в зв'язку з вище викладеним необхідно виділяти такий напрямок як цінова політика. Головними принципами регулювання рівня підтримки є:

- коливання цін по послугах сільськогосподарських організацій;
- допомога для фермерів в підтримка вартості товару;
- підтримання стабільності ринку продовольства та ін.

Основною метою регулювання цін є захист вітчизняних сільгоспвиробників у зовнішньо торговельних відносинах.

У США, де одним з перших був виділений механізм бюджетного регулювання сільськогосподарського ринку і підтримка фермерів, вже протягом кількох десятиліть виділяються його два види:

- цілеспрямовані ціни;
- заставні ціни, і заставні відсотки.

2. Пряме субсидування сільського господарства на Заході.

До цієї групи методів державної підтримки сільгоспорганізацій на Заході відносять:

- платежі у вигляді фінансування закупівель ресурсів;
- різні компенсаційні платежі;
- страхові платежі;
- платежі, що відшкодовуються;
- систему субсидій, дотацій і пільг.

Все це дозволяє закордонним сільськогосподарським організаціям формувати економічно продуману

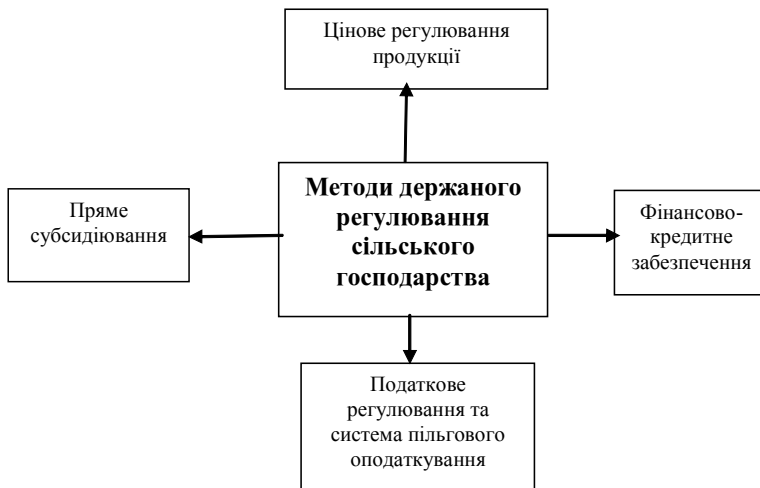

Рис. 1. Основні методи регулювання сільського господарства

політику в плані ефективної діяльності господарюючих суб'єктів.

У дослідженні зарубіжного досвіду державного управління АПК становить інтерес досвід найбільших сільськогосподарських держав світу.

Канада займає одну з перших позицій у світі за експортом сільськогосподарської продукції за рахунок програм підтримки дрібних, віддалених і інших категорій господарств. Реалізація цих програм значно покращує роботу АПК, підвищує конкурентоспроможність товарів на світовому ринку за рахунок зниження рівня цін і забезпечує ефективну конкретну (адресну) підтримку сільськогосподарських організацій.

У Німеччині державна підтримка АПК відбувається в формі прямих платежів, субсидій та аграрних дотацій, які включають:

- компенсаційні платежі за землі виведені з сільськогосподарського обороту і за різні ресурсозберігаючі заходи;
- платежі компенсують витрати за відсотками за кредити, на інвестиції та ін.;
- платежі за готову продукцію, так як обсяг виробництва сільськогосподарської продукції лімітується квотами [2].

У Фінляндії державна підтримка здійснюється через Фонд сільського господарства, який формується за рахунок державних перерахувань, податків на земельні угіддя і відсотків по позиках. Даний Фонд дає можливість фермерам отримувати кредити на придбання техніки, рекультивацію земель, формування продуктивного стада в середньому під 5% річних, залежно від місцезнаходження сільгосп підприємства. Така ж тенденція спостерігається в країнах з несприятливими кліматичними і ґрунтовими умовами: Австрія, Ірландія та ін., де держави виділяють підвищені субсидії виробникам.

Необхідно відзначити, що в Норвегії серйозні виділення від промисловості направляються на допомогу місцевим господарствам.

3. Кредитно — фінансова підтримка сільськогосподарської галузі.

Галузь сільського господарства це особливий вид діяльності, який потребує додаткових фінансових ре-

сурсів. Це необхідно для підвищення фондовіддачі галузі, зниження її капіталомісткості з урахуванням сезонного, характеру сільськогосподарських робіт, тобто з моменту вкладення коштів у сільськогосподарське виробництво і до отримання доходів проходить певний проміжок часу.

У Німеччині основним кредитором сільськогосподарських організацій є:

- система німецьких ощадних кас;
- сільськогосподарський рентний банк (СРБ) у Франкфурті;
- німецький поселенський і іпотечний банк в Бонні;
- кредитний інститут відновлення у Франкфурті;
- приватні іпотечні банки.
- союз німецьких народних банків і банків товариств "Райффайзен", до складу якого входить понад 1470 кредитних товариств, які об'єднують в основному фермерів та інших підприємців [5];

Їх діяльність контролюється державою.

Уряд Німеччини здійснює пільгове кредитування фермерів, які беруть участь у Програмі інвестиційного стимулювання у вигляді позик з 1% річних або шляхом зниження позичкового відсотка діючих кредитів на 4 — 7 відсотків

На думку Назаренко В.І. можна зробити висновок про те, що сільськогосподарський рентний банк у Франкфурті-на-Майні пропонує фермерам пільгове кредитування за спеціальними програмами: "Сільське господарство", "Молоді фермери", "Оновлення села" [4].

Кучин С.А. зазначає, що в Великобританії кредитно-банківська система — одна з найбільш розвинених в світі. Там не існує спеціалізованого сільськогосподарського банку, і банківська політика по відношенню до сільського господарства заснована на тих же принципах, що і для інших галузей економіки. Однак через ці банки проходять різні державні субсидії, що в багатьох випадках робить кредит пільговими [3].

Більш спрощеного розвитку пільгового кредитування перебуває система в Америці, хоча більшу роль (значно більшу, ніж в Європі), грають і звичайні комерційні кредитні інститути, коли мова йде про надання кредитів великим фермам для покупки техніки, а також іпотечних кредитів [4].

Таким чином, можна говорити про наявність у розвинених країнах Заходу різноманітної і в значній мірі пільгової системи кредитування сільського господарства, розрахованої на реальні фінансові потреби і можливості цієї галузі.

4. Податкове регулювання та системи пільгового оподаткування в сільському господарстві.

Згідно з нашим дослідженням у країнах з розвинутою ринковою економікою, поряд з політикою держави, одним з найбільш важливих інструментів державного регулювання, що сприяють створенню пільгових умов функціонування сільського господарства, є податкова політика.

Система оподаткування в сільському господарстві діє загальноприйнята. При цьому більш вигідне стано-

вище в галузі забезпечує механізм її дії, що обумовлено високою витратністю, капіталоемністю і низькою прибутковістю.

У сільськогосподарському виробництві система оподаткування, як і в інших галузях економіки, заснована на оподаткуванні наступними видами податків:

- податок на додану вартість;
- податок на капітал, що інвестується, або приріст основного капіталу;
- податок на спадок, дарування або продаж, у тому числі землі;
- податок на прибуток;
- виплати на соціальне страхування, в тому числі найманій робочій силі;
- податок на нерухоме майно, в тому числі на землю.

Оскільки на Заході існує прогресивне оподаткування з низькими ставками для малоприбуткових груп, то більшість фермерів потрапляє в пільгову категорію і платить низькі прибуткові податки. Назаренко В.І. зазначає, що в середньому за даними державам 2,5—6,0% загальних витрат фермерів припадає на ці податки. Найбільш істотне навантаження несуть податки на прибуток і податок на нерухомість, які в ряді випадків досягають 50%. При цьому в США приблизно 3—4% від загальних витрат фермерів становлять дані податкові відрахування.

Далі проведемо дослідження яким чином дані підходи застосовуються в різних країнах. Для Австралії характерно повне звільнення від сплати податку на сільськогосподарські землі.

Звільнено від податку на нерухомість ферми Великобританії. Для населення, яке в сільському господарстві не зайнято безпосередньо, проживає в сільській чи міській місцевості, податок на нерухомість встановлюється як відсоток від реально або потенційно сплаченої квартирної плати. Аналогічне законодавство і в Ірландії [5].

У Швейцарії для оцінки сільськогосподарських земель застосовуються аналогічні принципи: оцінка земель несільськогосподарського призначення проводиться по сформованій ціні на ринку, в той же час землі сільськогосподарського призначення оцінюються на підставі капіталізації чистого прибутку. Це призводить до зниження вартості такої землі.

Вартість сільгоспугідь у Фінляндії формуються, виходячи з ринкової ціни, при цьому робиться суттєва знижка до ціни. Оцінка сільськогосподарських земель в Данії виробляється на основі їх продуктивності. У тому випадку якщо їх залучають у склад не сільськогосподарської зони, то оцінка проводиться за ринковою вартістю. Тип функціонального використання при це не враховується.

ВИСНОВОК

Розглянувши зарубіжний досвід розвинених країн, можна зробити висновок, що нині у зв'язку з відносно невисокою прибутковістю земельної власності в сільському господарстві по відношенню до інших видів використання, так і з метою її збереження для сільського господарства розроблені і діють безліч форм оподаткування на пільговій основі.

Однак автор робить висновок, що тепер час велика кількість зарубіжних наукових підходів в цілому однакові в оцінці капіталізму як системи, яка прагне до саморегулювання, і для її функціонування необхідно весь час втручання держави. При цьому бюджетна підтримка сприймається політиками за кордоном як природна компенсація неминучих втрат сільського господарства в умовах ринку.

У сільському господарстві може бути навіть більшою мірою, ніж у будь-якому іншому секторі розвинутої ринкової економіки, держава виступає в якості могутнього засобу радикальної перебудови села, пошуку і апробування найбільш ефективних форм господарювання на селі.

Література:

1. ЗУ "Про державну підтримку сільського господарства України" від 24.06.2004 № 1877-IV. — Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/1877-15>
2. Куделя Е.А. Модели и методы поддержки сельскохозяйственных производителей в переходной экономике России: автореф. дисс. канд. экон. наук // Адыгейский гос. ун-т. — Майкоп, 1999. — 24 с.
3. Кучин С.А. Мировой опыт финансовой поддержки аграрного сектора экономики и возможность его адаптации в России // Управление экономическими системами: Электронный научный журнал. — 2012. — № 8 (44). — 27.
4. Назаренко В.И. Формы и направления государственной поддержки сельского хозяйства на Западе / В.И. Назаренко // Экономика сельскохозяйственных и перерабатывающих предприятий. — 2007. — № 4. — С. 16—18.
5. Назаренко В.И. Формы и направления государственной поддержки сельского хозяйства на Западе / В.И. Назаренко // Экономика сельскохозяйственных и перерабатывающих предприятий. — 2007. — № 5. — С. 15—17.

References:

1. The Verkhovna Rada of Ukraine (2004), The Law of Ukraine "Pro derzhavnu pidtrymku sil'skoho hospodarstva Ukrainy": available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/1877-15> (Accessed 24 June 2004).
2. Kudelja, E. A. (1999), "Models and methods of supporting agricultural producers in the transition economy of Russia" Ph.D. Global economy Adygejskij gos. Universitet, Majkop, Rossia.
3. Kuchin S.A. (2012), "World experience of financial support for the agricultural sector of the economy and the possibility of its adaptation in Russia", Upravlenie jekonomicheskimi sistemami.: Jelektronnyj nauchnyj zhurnal, vol. 8 (44), pp. 27—30.
4. Nazarenko, V. I. (2007), "Forms and directions of state support for agriculture in the West", Jekonomika sel'skohozejstvennyh i pererabatyvajushih predprijatij, vol. 4, pp. 16—17.
5. Nazarenko, V. I. (2007), "Forms and directions of state support for agriculture in the West", Jekonomika sel'skohozejstvennyh i pererabatyvajushih predprijatij vol. 5, pp. 15—17.

Стаття надійшла до редакції 18.03.2019 р.